

Praktický průvodce inkluzí pro rodiče

nejen

aneb 7 klíčových otázek,
na které se možná
bojíte zeptat

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Praktický průvodce inkluzí pro rodiče

nejen

aneb 7 klíčových otázek,
na které se možná
bojíte zeptat

Liga lidských práv

Projekt Férová škola

www.ferovaskola.cz

www.llp.cz

LIGA LIDSKÝCH PRÁV

Autorky textu: Mgr. Katarína Krahulová, Ph.D., Mgr. Barbara Dobešová, Ph.D.,
Mgr. Monika Tannenbergerová, Ph.D., Dis., Mgr. Helena Pravdová,
Mgr. Lea Mentlíková

Obrázek na obálce a grafické zpracování: Mgr. Markéta Tunková

Tato publikace byla vydána v rámci projektu spolufinancovaného Evropskou unií. Projekt s názvem „Nový začátek v oblasti inkluzivního vzdělávání v moravskokrumlovském regionu“, reg. č. projektu. CZ.02.3.61/0.0/0.0/15_007/0000211, byl v letech 2016–2019 realizován městem Moravský Krumlov ve spolupráci s partnery projektu – Ligou lidských práv a Základní školou Moravský Krumlov, náměstí Klášterní 134. Díky tomuto projektu jsme měli možnost realizovat ve spolupráci dvanácti místními základními školami (ZŠ Moravský Krumlov, náměstí Klášterní, ZŠ a MŠ Bohutice, ZŠ a MŠ Dolní Dubňany, ZŠ a MŠ Jezeřany-Maršovice, ZŠ Hostěradice, ZŠ a MŠ Suchohrdly u Miroslavi, ZŠ Jiřice u Miroslavi, ZŠ a MŠ Rybníky, ZŠ a MŠ Olbramovice, ZŠ a MŠ Bohutice, ZŠ a MŠ Skalice, MŠ a ZŠ Vedrovice, ZŠ Vémyslice) desítky setkání, školení, konzultací, workshopů a seminářů s vedením školy, pedagogy, asistenty ale i rodiči. Spolupráce přinesla inspiraci pro tuto publikaci a věříme, že přispěje k naplnění potenciálu a rozvoje inkluze v České republice.

Obsah

Milé mámy a milí tátové	4
Projekt Férová škola	5
Slovo úvodem	6
Myslela jsem, že se mě inkluze jako matky netýká...	6
7 otázek k inkluzi, na které se bojíte zeptat	8
#1 Co je ta inkluze za experiment? Co je to inkluzivní vzdělávání?	8
#2 Přizpůsobí se všechno nejslabšímu dítěti ve třídě? Dolehne inkluze na kvalitu vzdělávání?	10
#3 Nenaruší inkluze vztahy ve třídě? Narostou ve třídě konflikty a stres?	12
#4 Nebylo by lépe „problémovým“ dětem na speciální škole? Tam je na ně přece víc času a lepší metody...	14
#5 Kostlivci ve skříni aneb proč je ta inkluze tak náročná?	16
#6 Jak komunikovat jako rodič se školou a jakou ideální komunikaci očekávat?	19
#7 Existuje ideální škola? A jak ji poznám?	21
Závěr	23
Příloha: Kartičky potřeb dětí	24

Milé mámy a milí tátové,

možná jste si už také někdy řekli větu typu: „To aby byl člověk v dnešní době odborník na všechno!“ A není divu. Na rodiče je dnes vyvíjen tlak ze všech možných stran a všichni musíme řešit ohledně našich dětí velkou plejádu otázek:

Seznam otázek jakoby nebral konce. Samy to moc dobře víme, protože jsme také matkami a hledáme odpovědi v knihách, na konzultacích, webinářích, školeních, výjezdech, stážích a v dobré praxi v České republice. Jsme pedagožkami, a proto je naší hlavní otázkou propojení tématu školy a nejlepšího zájmu každého dítěte.

Věříme totiž, že každé dítě má svůj jedinečný potenciál a záleží na jeho okolí, jak moc s tímto potenciálem bude umět pracovat a rozvíjet jej.

Děti jsou jako květiny. Každá květina potřebuje jinou míru světla a vody. Zkusíte je všechny zalévat stejně, některé uhnijí, některé budou prospívat, některé budou jen živořit. Každé dítě je jedinečnou květinou a všechny děti dohromady dělají tento svět rozmanitou zahradou.

Projekt Férová škola

Je součástí brněnské neziskové organizace Liga lidských práv. Posláním Férové školy je pomáhat školám v úspěšném vzdělávání všech žáků. **Ukazujeme praktické cesty, jak se dostat k ideálu kvalitní (inkluzivní) školy, která adresuje individuální vzdělávací a psychologické potřeby každého dítěte a pracuje na pozitivním klimatu školy. Školíme učitele, konzultujeme s řediteli a evaluujeme školy.** V rámci odborné diskuze, ale i neformálních setkání, diskutujeme potřeby současné školy s řediteli škol, pedagogy, ale i rodiči a žáky. Jsme součástí odborných platform pro inkluzivní vzdělávání a podporujeme rodiče v oblasti inkluze.

Slovo úvodem

Myslela jsem, že se mě inkluze jako matky netýká...

Jsem máma skoro čtyřletého syna. Když jsem si v těhotenství volila délku rodičovské dovolené, rozhodla jsem se pro čtyřletou variantu, ať se mohu maximálně věnovat prvorozenému synovi. A teď zjišťuji, že to možná nebude stačit. František byl od narození intenzivní dítě, které potřebovalo a potřebuje mámu. Je hodně kontaktní, mazlivý, lítostivý, ale i veselý a také umí být agresivní, hlavně když se bojí. To je často, bojí se totiž různých ostrých zvuků, takže naše domácnost je poměrně ochuzena o mixér či vysavač a venku utíkáme před sekačkami či podzimním řezáním dřeva.

Také se zlobí, když mu nerozumím, což je často, protože nemluví. Komunikuje převážně neverbálně nebo prostřednictvím různých zvuků. Po doporučení dětské lékařky jsem absolvovala vyšetření u klinického psychologa a bylo mi oznámeno, že má syn **opožděný psychomotorický vývoj**, a čeká nás vyšetření na poruchu autistického spektra.

Jako máma i učitelka v jednom jsem to tušila, ale i tak jsem potřebovala tuto zprávu plně přijmout. Hodně mi pomáhají moje kamarádky maminky, se kterými se pravidelně setkáváme jednou týdně a naši kluci si spolu hrají. A tak František běhá, řádí a je šťastný s dalšími pěti parťáky. A já budu taky šťastná, pokud nastoupí do předškolního ročníku s Honzíkem, kterého má nejraději, s kterým i teď komunikuje beze slov a přesto si rozumí. Ale znám úskalí školy v naší vesnici... Tato škola má ráda „bezproblémové“ a „šikovné“ děti. Asistenti jsou tady „k dítěti“, místo aby byli chápáni jako asistenti pedagoga.

Bude zápis do 1. třídy a já bych si přála aby seděl František v jedné lavici s Honzíkem. I když mé dítě může mít opožděný vývoj, prvky autistického spektra a může být vnímán jako tzv. „problémový žák“ (*budu tento pojem používat i nadále v textu jako metaforu pro žáky se specifickými vzdělávacími potřebami – SVP*).

Vím, že Františka naše škola přijmout musí. Zároveň jsem profesí učitelka, znám všechna ta úskalí, problémy i mýty, které kolem společného vzdělávání jsou. Co tedy s tím? Pojďte se se mnou ptát a zjistit, jak to tedy je? V následujícím textu vám nabídnu 7 klíčových otázek a snad i odpovědi na ně.

Inkluze je rovné právo na vzdělání, které je dáno mezinárodními právními předpisy a dává rodiči záruku, že i jeho dítě má nárok na bezplatné základní vzdělání v běžné základní škole, nejlépe spádové.

**Všechny děti
si zaslouží naši
pozornost a péči
a zažívat ve škole
úspěch a radost
z učení.**

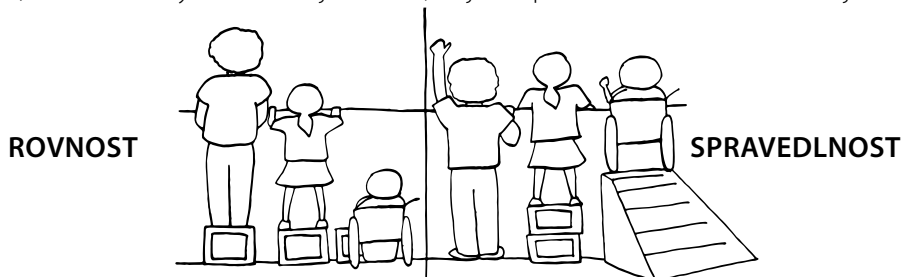
7 otázek k inkluzi, na které se bojíte zeptat

#1 Co je ta inkluze za experiment? Co je to inkluzivní vzdělávání?

Celý mediální kolotoč kolem inkluze, výpovědi unavených učitelů ve školách i stěžování rodičů šikovných dětí způsobily, že inkluze vypadá jako nepovedený experiment nařízený z EU. Protože porušujeme mezinárodní právní předpisy a je na čase dostat po prstech...

Inkluze je přístup, myšlenkový proces, který vychází z nejlepšího zájmu dítěte i společnosti (jak zmíním v otázce č. 3). Ten je spatřován v bezpečí a vývoji dítěte v harmonickém rodinném prostředí, kde probíhá první socializace a učení. Pokračuje v rámci předškolního a školního vzdělávání a opět s přihlédnutím k bezpečí a sociálnímu zázemí. Proto je zde mechanismus spádovosti. Tedy dítě má ideálně chodit do školy v místě bydliště. V minulosti mohlo dojít k vykořenění, když „problémové“ děti navštěvovaly speciální školy několik desítek kilometrů od svých domovů.

Dnes je škola otevřená všem dětem a speciální přístup přichází do školy společně s učitelem a jeho moderními metodami a individuálním přístupem. Aby učitel zvolil co nejvhodnější cesty a postupy vzhledem k dítěti. Velké nároky jsou tedy zejména na učitele, který má ve třídě cca 25 žáků a tedy volí 25 různých příprav a postupů. Některé sloučí, jiné naopak více individualizuje. V dobré praxi to znamená, že učí ve skupinkách a někdy i s pomocí asistenta pedagoga, který se v určitých částech hodiny věnuje některým žákům více. Dnes si už učitel nevystačí s výkladem u katedry a posazenými dětmi čelem k tabuli (tzv. frontální výuka). Praxe v českých školách je taková, že jde o proces a učitelé se učí učit jinak.

Inkluzivní vzdělávání můžeme podřadit pod inkluzi sociální, která zasahuje do všech oblastí lidského života. **Jednoduše řečeno, neexistuje speciální život, tak proč by měly některé děti navštěvovat speciální školy?**

K inkluzi se vyjadřují zejména tyto právní předpisy:

- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, zejména §24
- Úmluva o právech dítěte
- Listina základních práv a svobod
- Antidiskriminační zákon
- Školský zákon (č.561/2004 Sb.), zejména §16
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (č. 359/1999 Sb)
- Vyhláška č.27/2016 SB., O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných

Dolehne inkluze na kvalitu vzdělávání ve vaší škole? Odpověď hledáme v otázce číslo 2...

#2 Přizpůsobí se všechno nejslabšímu dítěti ve třídě? Dolehne inkluze na kvalitu vzdělávání?

V souvislosti s tímto tématem se mi vybavuje výpověď jedné maminky: „Když dostal můj autistický syn záchvat vzteku na pískovišti a já ho jen objímala a nesměla nijak jinak reagovat (protože to byl osvědčený postup, jak záchvat ošetřit), měla jsem strašnou chuť vyrobit si tričko s nápisem ‚MŮJ SYN JE AUTISTA‘. Ty pohledy a hlasité rady maminek, které tohle neznají, mě hodně zraňovaly a už mě nebavilo stále vysvětlovat, proč se můj syn takto projevuje.“ Přesto tahle maminka nepřestala chodit na dětská pískoviště, a ani ji společnost nevyčlenila pískoviště speciální.

Ano, specifické dítě ve třídě znamená jiné tempo, jiné metody práce, jinou komunikaci i jiné chování. Pro učitele je ten nejdůležitější krok číslo jedna – myšlenka, že je otevřen vzdělávání takového dítěte a že ví, jak na to. Pokud to tak nastavené není, má neustálý pocit, že tohle dítě sem přece nepatří, a že neví, co s ním. Výuka se tak stává bojem o přežití. Pokud tomu tak je, potom je něco špatně a nejedná se o inkluzi, ale o pokus žáka nějak integrovat do třídy či nenápadně ignorovat.

Jak si tedy učitel může věřit, že zvládne vzdělávat třeba hyperaktivní dítě nebo dítě s poruchou chování? A v jedné třídě? Pomohou mu následující kroky:

- 1 Pedagogická diagnostika** – zná silné a slabé stránky dítěte, spolupracuje s poradenským pracovištěm, má podporu od kolegů ve škole, kde se může obrátit na speciálního pedagoga, psychologa, atd. Tento přístup je výhodou i pro ostatní děti, protože často pak učitelé vidí, jak má na děti pozitivní vliv, pokud aktivně pracuje s jejich silnými stránkami a zavede tento systém pro všechny. Vhodným nástrojem je např. *Profil na jednu stranu*, na kterém děti i učitel vidí všechny silné stránky.
- 2 Má plán** – může to být IVP (Individuální vzdělávací plán) či jiný plán podpory, kde má cíle vzdělávání, metody a postupy, jak na to.
- 3 Management výuky** – má několik možných strategií jak učit, učí ve skupinkách, různými metodami, volí různé tempo výuky, používá tzv. diferenciaci. Učitel musí svou výuku uzpůsobit tak, aby respektovala individuální zvláštnosti dětí používá tzv. individualizaci ve výuce.
- 4 Zkušenosti, dovednosti a znalosti** – učitel se dále vzdělává, navštěvuje školy, které mají již s problematikou zkušenost.

Kvalita vzdělávání s inkluzí neklesá. Naopak. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) zveřejnila výsledky mezinárodního srovnávacího výzkumu na školách (PISA, 2015)¹. Kdy žáci ze zemí, které se vyznačují inkluzivním vzdělávacím systémem (např. Finsko, Estonsko), měli statisticky lepší výsledky než žáci ze zemí se stratifikovaným vzdělávacím systémem (mimo jiné i ČR). Což dokládá jasnou souvislost mezi inkluzivním a kvalitním vzděláváním. Protože vzdělávací systémy, kde se daří pracovat se znevýhodněním žáků, jsou také systémy s velmi vysokými a pozitivními výsledky.

Jako rodič „problémového“ dítěte (ale vlastně i jako rodič toho „běžného“ dítěte) se budu ptát na následující otázky:

1. Čím mohu přispět jako rodič, aby pedagog mohl přistupovat k mému dítěti individuálně?
2. Jak učitel respektuje individuální potřeby mého dítěte a jeho učební styl? Jaké volí metody a formy práce ve výuce?
3. Jak učitel přistupuje k hodnocení klíčových znalostí, dovedností a kompetencí mého dítěte?
4. Jak jsou ošetřeny vztahy ve třídě?

A o těchto vztazích bude i další otázka...

¹ <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/organizace-pro-ekonomickou-spolupraci-a-rozvoj-oecd>

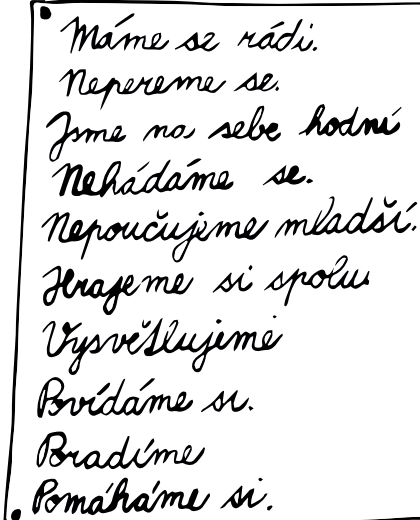
#3 Nenaruší inkluze vztahy ve třídě? Narostou ve třídě konflikty a stres?

Skutečný příběh

„Ve své práci externí pedagožky jsem se setkala s případem dítěte, říkejme mu Honzík, s Aspergerovým syndromem a problémy s komunikací. Na druhý stupeň byl doporučen poradenským zařízením pro začlenění ze speciální školy do běžné základní školy. Když měl být přijat do spádové školy, stihli rodiče ostatních dětí sepsat petici a poslat jí anonymně mamince. Tato situace byla pro maminku velmi těžká. Nakonec Honzíka přijali v sousední vesnici.

Jak se nám podařilo tento případ zvládnout? Honzík neuměl komunikovat, používal jen pár slov. Neuměl poznat rozdíl mezi vykáním a tykáním, mezi holkami a kluky. Během jednoho roku na této škole četl po větách a naučil se učitelům vykat. Celá třída byla na jedné lodi a protože byl velmi nadaný v oblasti IT, získal si dost kamarádů i mezi kluky. Výuka se na chvíli zastavila a pracovali jsme na vztazích, klimatu a pohodě ve třídě. Na zeď přibyla nástěnka s dalšími pravidly chování, měli jsme častěji komunikační kruh i rituály, které měřily emoce ve třídě.“

Výpověď třídní učitelky popisuje široké spektrum metod, které použila pouze pro stmelování vztahů. Dočasně upozadila výukové cíle a trpělivě věnovala pozornost chování žáků. Následně se vrátili i do tempa výuky a vzdělávání. Proč se to vyplatilo? Protože paní učitelka včas rozpoznala podhoubí k šikaně a zhroucení vztahů. Protože vycítila, že je čas se zastavit a otevřeně si říct, co se to teď děje.

• Máme se rádi.
 Nepereme se.
 Jsme na sebe hodní
 Nehádáme se.
 Nepoučujeme mladší.
 Hrajeme si spolu
 Vysvětlujeme
 Povídáme si.
 Bradíme
 • Pomáháme si.

Podmínkou k efektivnímu učení jsou dobře nastavené vztahy nikoli obráceně.

**Co je tedy cílem vzdělávání a výsledkem absolvování základní školy?
Můžeme se inspirovat klíčovými kompetencemi pro 21. století²,
které zahrnují:**

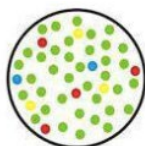
- **být schopen komunikovat s lidmi z rozdílných kultur,**
- **využívat rozmanitých technologií,**
- **být schopen řešit komplexní problémy,**
- **kriticky uvažovat,**
- **spolupracovat s druhými,**
- **adaptovat se na rychle se měnící prostředí a podmínky k plnění úkolů,**
- **efektivně zvládat pracovní úkoly,**
- **samostatně získávat nové vědomosti a informace.**

Tyto dovednosti je třeba učit se ve škole, protože je potřebuje každý, nejen pro uplatnění na trhu práce, ale také pro řešení situací běžného života. A tady ukazuje příběh Honzíka přidanou hodnotu inkluzivně nastaveného vzdělávání. Protože zcela přirozeně umožní pracovat na těchto dovednostech, a nejen s pomocí učitele, všichni zúčastnění žáci přirozeně získávají klíčové kompetence pro život. Nebo vás napadla otázka, že Honzík tady v této třídě trpí a bylo by mu lépe na nějaké speciální škole?

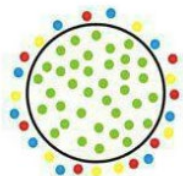
²https://www.schooleducationgateway.eu/cz/pub/latest/practices/key_competences_for_21st_century.htm

#4 Nebylo by lépe „problémovým“ dětem na speciální škole? Tam je na ně přece víc času a lepší metody...

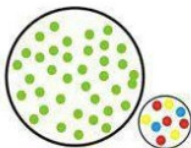
Před deseti lety bylo celkem běžnou praxí, že děti ze sociálně slabých rodin, navštěvovaly praktické školy. Běžné základky byly v klidu, že nemají „problémové“ žáky. Praktické základní školy byly naplněny a rodiče těchto dětí byli také spokojeni, protože se automaticky snížily nároky na děti a nebylo třeba se jim tolik věnovat. Rovnice skoro pro všechny výhodná avšak s Achillovou patou – trhem práce a samostatným životem.

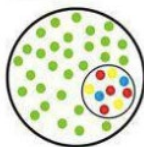
inkluzie
všechny děti jsou
v jedné třídě

exkluze
na děti se nemyslí, jsou na okraji
společnosti, nemají žádnou opo-
ru a musí se učit např. doma

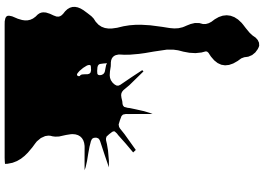
segregace
děti jsou ve
speciálních
školách

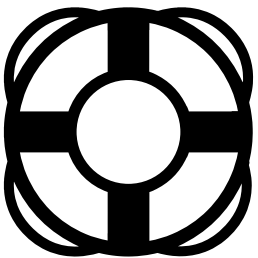
integrace
děti jsou ve
speciálních
třídách

Skutečný příběh

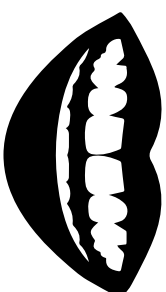
Odvážná ředitelka jedné běžné základní školy ve vyloučené lokalitě se tomu postavila a vzala spádově všechny děti. Rodiče pozvala do školy, udělala pro ně jarmark s pohoštěním a přesvědčila je, aby jejich děti chodily do školy sem. „U našich žáků jsme začali nejprve s důslednou spoluprací školy a rodiny. Rodiče jsme zvali na všechny akce, dělali výlety o víkendech. Brzo zjistili, že jsme jedna komunita a že vzdělávání jejich dětí ve škole u nás má výhody i pro ně. Přešli jsme na kombinované hodnocení a učili děti prakticky. Matematiku třeba formou hry i přes finanční gramotnost, kterou považují za velice důležitou.“

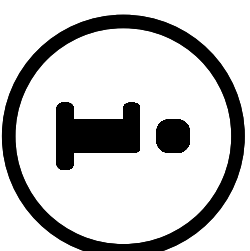
AUTONOMIE

BEZPEČÍ

AUTENTIČNOST

BÝT INFORMOVÁN

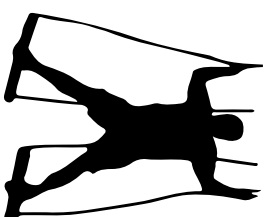

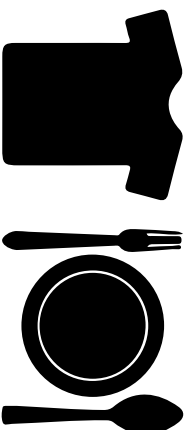
BÝT SLYŠEN

DŮVĚRA

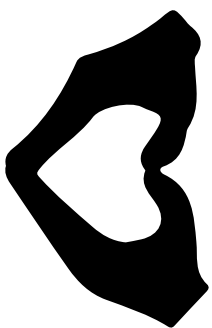

DOBRODRUŽSTVÍ

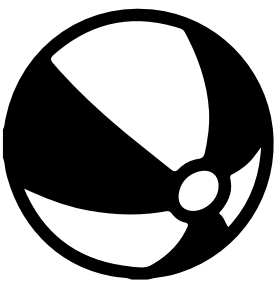

FYZ. POTŘEBY

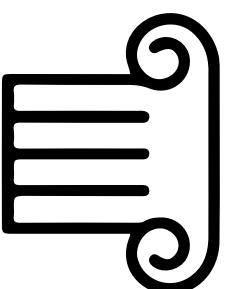
EMPATIE

HRÁVOST

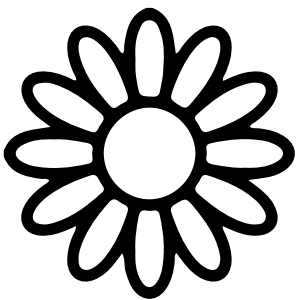

HARMONIE

KRÁSA

OCENĚNÍ

PODPORA
A POMOC

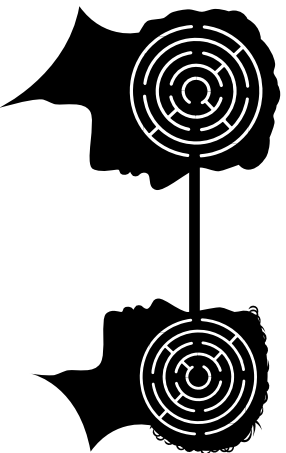
ODPOČINEK

POHYB

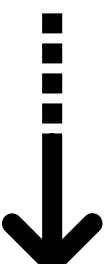
POCHOPENI

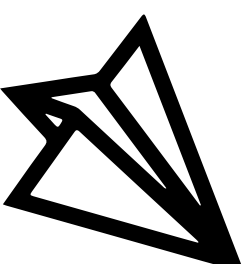
POZORNOST

POKROK

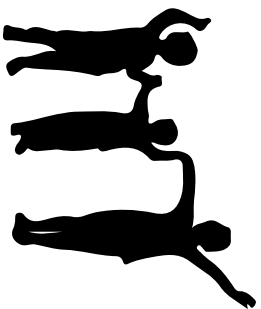

PROSTOR

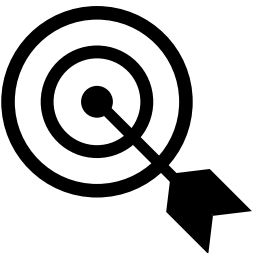

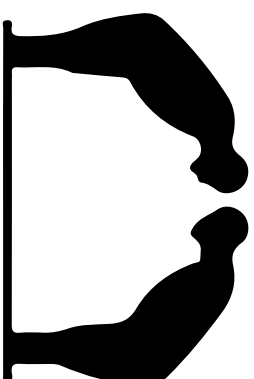
PŘÁTELSTVÍ

PŘEDVÍDATELNOST

PŘÍSPĚNÍ

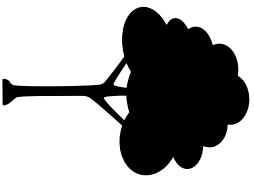

RESPEKT

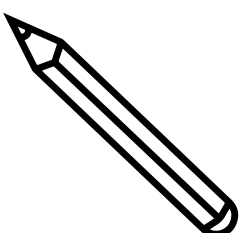

ŘÁD

SMYSLUPLNÝ SVĚT

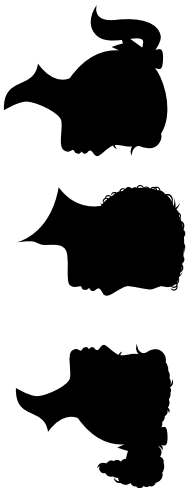

SEBEVYJÁDRĚNÍ

SOUSTRĚDĚNÍ

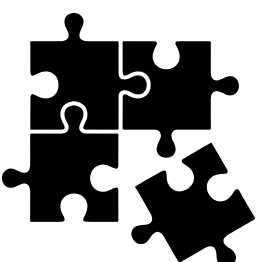

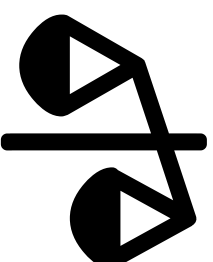
SPOLEČNOST

SPONTÁNNOST

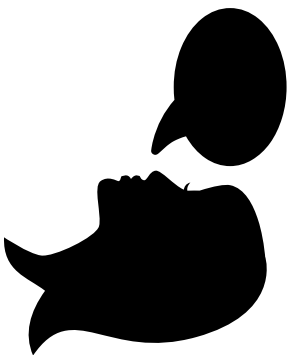

SPOLUPRÁČE

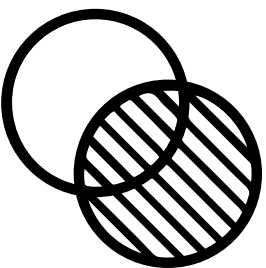

SPRAVEDLNOST

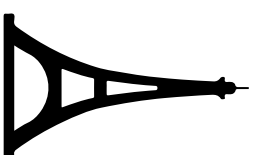

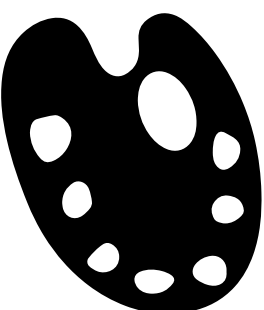
SROZUMITELNOST

TRANSPARENTNOST

STABILITA

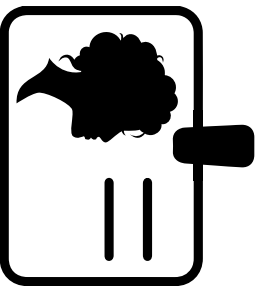
TVOŘIVOST

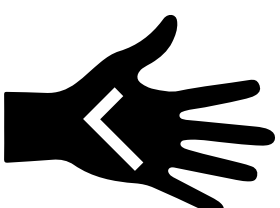

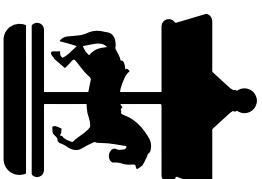
UČIT SE NOVÝM
VĚCEM

VLASTNÍ IDENTITA

UPŘÍMNOST

ZÁBAVA

Jaký je tedy rozdíl mezi tím, když dítě navštěvuje „běžnou“ základku a tím, že jde na speciální školu? Důvody jsou především sociální – nedojde k vykořenění z domácího prostředí. Dále motivační – neboť kolem sebe vidí úspěšné žáky, kteří mohou být pozitivním vzorem.

Častým argumentem je, že žák nezažije pocit úspěchu. Praxe naopak ukazuje, že pokud učitel respektuje individuální vzdělávací plán dítěte, volí vhodné vzdělávací strategie, pracuje se třídou jako celkem a využívá nástroje sebereflexe, zažívá i ten nejvíce „problémový“ žák úspěch.

Nakonec se nabízí i otázka, zda v tomto systému běžných škol netrpí i talentované děti? Vždyť zde máme stále víceletá gymnázia, kam každoročně odcházejí ty úžasní a nadaní. Je to žádoucí? Zřejmě ne, protože studie neukázaly vyšší úspěšnost absolventů víceletých gymnázií než žáků z běžné základní školy. Také je nutno vzít v potaz, že dětem na gymnáziu se přidá více učiva, přistoupí se k nim jako ke „studentům“, a potenciál je naplněn. Po odlivu nadaných a aktivních žáků z druhého stupně ZŠ navíc dochází k tzv. přebranému kolektivu, což zamává s motivací ve výuce i se vztahy ve třídě. Učitel opět musí vynaložit úsilí na prevenci sociálně patologických jevů, jako je šikana aj.

Výsledky dlouhodobé studie CLoSE (2012-2018)³ ukázaly, že rozdíl ve výsledcích žáků z jednotlivých vzdělávacích skupin, je prostě způsoben tím, že na víceletých gymnáziích se soustřeďují děti z více podnětného prostředí, respektive jsou to děti přicházející z vyšších socioekonomických vrstev. Což jen opět dokládá souvislost mezi socioekonomickým statusem rodiny žáka a jeho šancí překonat limity svých rodičů.

Tak v čem je ta inkluze ještě složitá? O tom další kapitola...

³ <http://czechlongitudinal.blogspot.com/>

#5 Kostlivci ve skříni aneb proč je ta inkluze tak náročná?

Inkluze je sice ideová cesta, ale v praxi znamená změnu systému. Změna znamená plán a nastavení systému nového. Prakticky to znamená, že se teď učitelé učí spolupracovat se speciálními pedagogy, psychology a výchovnými poradci, učí se pracovat v širších týmech a také s asistenty pedagoga. A asi to není jednoduché, jak vypověděla jedna zkušená paní učitelka na brněnské škole:

„Dvacet let učím ve třídě sama a najednou se mi celých 45 minut dívá pod ruce absolvent pedagogické fakulty, který dělá asistenta. Musím si na to zvyknout.“

Celý systém je finančně hodně náročný, ale ze zkušeností jiných zemí i počtů OECD víme, že se vyplatí – například lepším uplatněním na trhu práce a nižší nezaměstnaností.

Zdeněk Svoboda (2017)⁴ poukazuje na širší společenské dopady procesu sociálního vylučování formou segregace ve vzdělávání:

- zvyšující se riziko kriminálního chování a napětí ve společnosti, následně a nutné zásahy státní správy,
- devastující vliv na osoby, které se v prostředí sociálního vyloučení socializují a žijí.

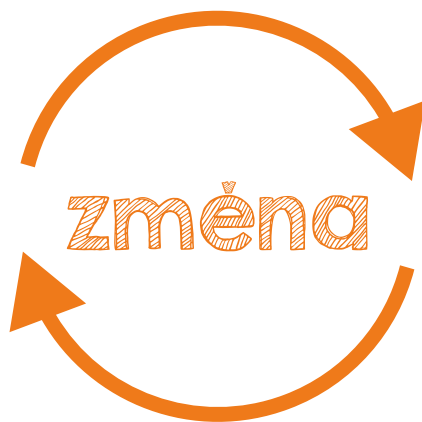

World Health Organization

Zkrátka v dlouhodobé perspektivě segregované vzdělávání z ekonomického hlediska přináší nákladný problém. Velké mezinárodní organizace jako **Světová Banka** či **Světová zdravotnická organizace** slibují, že **pokud uplatníme rovným přístup ke zdrojům všem znevýhodněným ve světové populaci (pro představu se jedná o cca 1 bilion lidí), povede to naopak k ekonomickému růstu a redukcí problému chudoby na celém světě!**

⁴Svoboda, Z. SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ a jeho dopad do oblasti edukace. PPT prezentace, Praha, 7.9.2016

Co se ukazuje jako největší problém je rezistence společnosti vůči změně. Prostě my změny nemusíme, protože se v tom nějaký čas necítíme jistě a dobře. Největší problém tedy je postoj společnosti, rodičů i učitelů. A právě učitelé jsou klíčoví. Pokud vnímám „problémového“ žáka jako překážku, jako demotivaci, jako nechut' dělat svou práci, jako něco, co mě zdržuje, otravuje a neumožňuje mi vzdělávat ty chytré a nadané, inkluze v mé třídě není. Myšlenky se mění v chování a činy.

Postupně může učitel dojít k závěru, že tohle dítě sem nepatří a nepřímou o tom začne přesvědčovat samotného žáka i jeho spolužáky. To pak **velmi rychle vycítí i rodič**, protože dítě nosí domů poznámky, rodiče musí často do školy a je na ně vytvářen tlak, že se s ním musí více učit, jinak by bylo lepší změnit školu. Tento postup ze strany školy lze označit za nepřímou diskriminaci⁵ – jedná se o diskriminaci formou obtěžování. Jako Férová škola bychom v tomto případě doporučili pedagogům pracovat na změně přístupu samozřejmě s nutnou podporou vedení školy. Rodičům potom nabízíme pomoc při jednání se školou, kdy je možné jít do školy s dalším odborníkem (speciální pedagog, právník) nebo využít mediaci (dát plnou moc mediátorovi, který bude jednat za rodiče). V neposlední řadě je možné upozornit školu na nepřímou diskriminaci a podniknout právní kroky.

Co bývá pojato zkresleně jsou také nástroje inkluzivního vzdělávání. Zejména IVP a asistenti pedagogů.

IVP (Individuální vzdělávací plán) je závazným dokumentem pro vzdělávání žáka, který vypracovává škola na základě doporučení školského poradenského zařízení a žádosti rodiče. Kvalitní a včasné (do 1 měsíce od žádosti rodiče) vypracování je odpovědností školy, nutná je však zároveň spolupráce s rodiči i poradenským zařízením. Po vypracování IVP rodič podepisuje seznámení se s dokumentem, informovaný souhlas se vzděláváním podle IVP zpravidla poskytuje již spolu s doporučením od školského poradenského zařízení.

⁵ Ta je definována takto: nepříznivé jednání, jehož záměrem nebo důsledkem je snížení důstojnosti osoby a vytvoření zastrašujícího, nepřátelského, ponižujícího, pokořujícího nebo urážlivého prostředí.

Což se jeví jako spravedlivé, ale ne pedagogicky správné. Jako rodiče se ptejte: **Jak je respektovaný IVP? Jak konkrétně dochází k jeho naplňování?**

Náš vzdělávací systém

„Pokud budete soudit rybu podle její schopnosti šplhat na strom, tak bude celý život věřit tomu, že je hloupá.“ – Albert Einstein

Druhým úskalím je **asistent pedagoga**. Na první pohled nemá být patrné, ke kterému dítěti je přidělen. „V poradně jsem trvala na tom, že asistenta k Jirkovi nechci, protože by se mu pak děti smáli, že má asistenta a sám mě prosil, že asistenta nechce“, popsala maminka mylný výklad role asistenta pedagoga. Takže asistenti ve školách přibývají, ne vždy mají jednotné vzdělání a opravdu kvalitní odbornou přípravu. Samotní učitelé neví, jak s nimi spolupracovat a někdy ani ředitel školy neví, kam je má posadit či na kterou poradu pozvat. Opět se jako rodiče ptejte: **Jak spolupracuje asistent s pedagogem? Jak společně aplikují IVP? Jak se rozptyluje nálepka asistenta k vašemu dítěti?**

Profesní růst a otevřenost učitele novinkám a změnám řešíme také v našem semináři **„Plán profesního rozvoje pedagoga“** a pro vedoucí pracovníky nabízíme **„Akademie pro ředitele“**⁶.

⁶ <http://www.ferovaskola.cz/skoleni>

#6 Jak komunikovat jako rodič se školou a jakou ideální komunikaci očekávat?

Komunikace je ve vztazích klíčová. A vztah rodiny a školy by měl být partnerský, protože škola i rodiče jsou partnery ve vzdělávání svých dětí. Klíčem dobré komunikace ze strany školy je získat si důvěru a pozornost rodičů. Pokud tedy jako rodič ze strany školy vnímám kvalitní výuku, dobré klima i osobnostní rozvoj mého dítěte, získává si škola můj zájem, spolupráci a důvěru. **A učitel je zde profesionál, který nese za komunikaci s rodičem odpovědnost**, již třeba tím, že umí sladit vzájemný jazyk a vysvětlit cíle vzdělávání. V případě, že se vyskytne konflikt, je v pořádku připustit si emoce, ale hlavní je řešit problém formou spolupráce. Každá strana tedy dostane prostor pro vyslovení potřeb i představ, jaký má být ten nejlepší výsledek.

Aby však ke konfliktu nedošlo, lze postavit komunikaci rodiny a školy na vzájemné spolupráci:

- Zajistit rodičům informační materiály o základních pravidlech a formách komunikace a spolupráce školy a rodičů,
- příručky o škole, ve kterých lze najít vše o jejím vzdělávacím programu, systému hodnocení a dalších aspektech života školy,
- dny otevřených dveří,
- návštěvy pracovníků školy v rodinách,
- zapojování rodičů do výuky a poradenství,
- telefonické a emailové kontaktování rodičů a to i s pozitivními informacemi,
- zřizování poradenských center pro rodiče,
- neformální společenská setkání (jarmark, snídaně ve škole, školní kavárna, vánoční trhy, školní kluby),
- možnost návštěvy rodiče ve vyučování,
- zvláštní programy pro rodiče a děti,
- konference rodičů a pedagogů, například na téma šikana⁷.

Férová škola nabízí workshop pro rodiče na téma „**Moje dítě a šikana**“.

⁷<http://www.ferovaskola.cz/materialy>

Pokud už však ke konfliktu dojde, je dobré pořádit písemný záznam ze společného jednání s návrhem řešení a nechat ho podepsat obě strany. Pokud se nám spolupráce daří, určitě rodiče potěší děkovaný email ze strany školy či naopak pochvala rodičů pracovníkům školy. **I v této oblasti pomáháme v projektu Férová škola nejen rodičům, ale také učitelům, například v praktickém workshopu „Jak komunikovat s rodičem“ či „Jak využít metodu Poradního kruhu ve třídě i ve sborovně“⁸.**

Pokud se do celé komunikace připojí i OSPOD, je jeho povinností sledovat nejlepší zájem dítěte. A může nařídít rodiči opětovně navštívit poradenské zařízení pro tvorbu a doplnění doporučení či plánu⁹.

Tedy jako klíčová se ukazuje zejména neformální komunikace rodiny a školy. Jako rodič si zkuste odpovědět na otázky:

Jak se mému dítěti líbí ve škole?

Jaký mám vztah s jeho třídní učitelkou/učitelem?

Který předmět má nejraději?

Kde ve třídě má vystavené ukázky svých prací?

Kde ve třídě a s kým sedí?

Kterého spolužáka/spolužačku má nejraději?

Které akce škola pořádá mimo třídní schůzky?

Jak se do těchto akcí mohu zapojit více?

⁸ <http://www.ferovaskola.cz/skoleni>

⁹ <http://lp.cz/publikace/prakticky-pravni-pruvodce-nejlepsim-zajmem-ditete/>

#7 Existuje ideální škola? A jak ji poznám?

Když v roce 2009 proběhl výzkum pro MŠMT na téma postoje rodičů a žáků ke vzdělávání a ideální škole, jejich odpovědi se příliš nelišily, rozdíl byl pouze v pořadí kritérií.

Pro rodiče jsou ve škole nejdůležitější učitelé, kteří jsou:

- odborně připravení (95 %),
- mají k žákům spravedlivý přístup (92 %),
- lidsky kvalitní, skutečné osobnosti (91 %).

Hned potom je v pořadí škola, která je:

- vybavená moderní technikou a učebními pomůckami (90 %),
- s přátelskou atmosférou a vlídným prostředím (87 %),
- kde je výuka atraktivní a zajímavá (83 %),
- kde vládne kázeň a spolužáci nevyrušují (83 %),
- kde je příjemné a hezké prostředí (82 %).

Více než tři čtvrtiny rodičů by uvítali také individuální přístup učitelů k jednotlivým žákům, dobrou pověst a prestiž školy a partnerský přístup pracovníků školy k žákům a rodičům.

Žáci tato kritéria doplnili ještě o:

- kvalitní stravování (74 %),
- schopnost učitelů věnovat se každému žákovi (72 %).

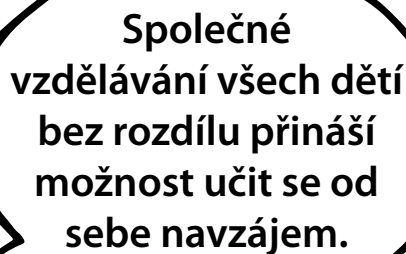
Ideální učitel má podle většiny žáků hluboké znalosti ve svém předmětu, umí dobře vysvětlit látku, má smysl pro humor, je veselý a zábavný, objektivní, spravedlivý a nikomu nenadržuje. Používá metody výuky, které žáky vtáhnou, zaujmou, je přátelský a snaží se každému žákovi pomoci k úspěchu.

Zapadá to do vašeho obrázku ideální školy? A jak konkrétně takové hezké prostředí školy nebo lidsky kvalitní osobnost učitele vypadají?

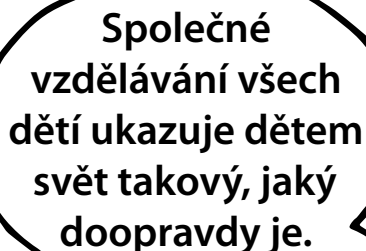
Ideální škola je taková, která respektuje potřeby Vašeho dítěte a spolupracuje na jeho osobnostním rozvoji a vzdělávání. Pro zmapování těchto potřeb naleznete v příloze praktické kartičky mapující potřeby dětí. Tyto karty lze použít doma i ve škole.

Nejen na základě těchto šetření, ale také díky dlouhodobé spolupráci s desítkami škol po celé ČR jsme se rozhodli pro vytvoření evaluačního nástroje, který se zaměřuje právě na kvalitu školy. Jedná se o šetření, které mapuje školu ve 4 oblastech: prostředí školy, kultura a hodnoty, vztahy a atmosféra ve škole a výuka a pedagogická praxe ve škole. Více o šetření a certifikátu Férová škola naleznete zde:

<http://www.ferovaskola.cz/standardy-ferove-skoly>

**Společné
vzdělávání všech dětí
bez rozdílu přináší
možnost učit se od
sebe navzájem.**

**Společné
vzdělávání všech
dětí ukazuje dětem
svět takový, jaký
doopravdy je.**

Závěr

Před sto lety se leváci přeučovali. Šlo o takzvanou převýchovu a normalizaci. Dnes víme, že je odlišnost a individualita přínosem, protože přináší nové nápady a vzájemné obohacení. Od výchovy strachem a autoritou přecházíme k partnerství, důvěře a odpovědnosti za sebevzdělávání. Škola se stává otevřenou organizací pro všechny děti a vnímá inkluzi jako cestu a rozvoj. Potenciál naplnění tohoto předobrazu závisí do jisté míry i na nás, na rodičích a na naší ochotě se spolupráci otevřít.

Děkuji vám za trpělivé čtení a přeji vám, ať najdete a spoluvytváříte svou ideální školu nejen pro své děti, ale i pro další generace dětí.

Limity učení nemohou být předem známé ani dané. Všichni lidé se mohou měnit a zdokonalovat, když k tomu budou mít optimální podmínky.

Reuven Feuerstein

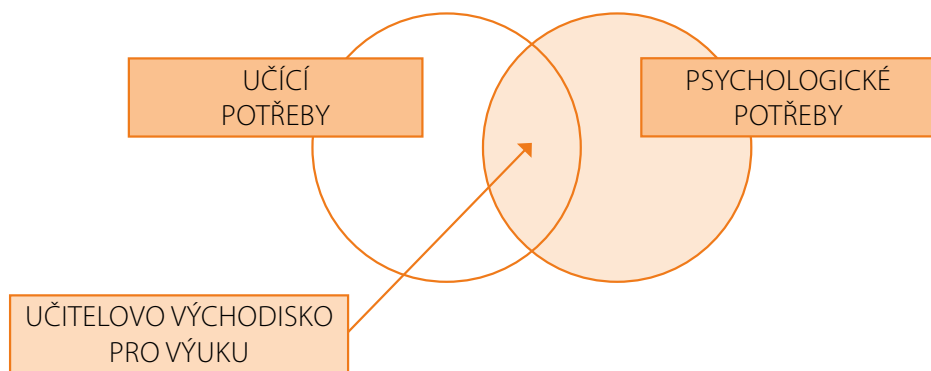
Příloha: Kartičky potřeb dětí

Asi jste už v brožurce narazili na kartičky s různými názvy a obrázky, které jsou uprostřed. Chtěli jsme se s vámi podělit o nástroj, které používají naše **konzultantky Férové školy**, když řeší s učiteli způsob výuky a tedy především to, zda odpovídá potřebám dětí.

Vycházíme totiž ze zjištění známých výzkumníků a odborníků v oblasti vzdělávání, Johna Hattieho a Helen S. Timperleyové. Ti zjistili, že některé vyučovací postupy jsou bezesporu účinnější než jiné (a vyhodnocují ve velké studii, jak je co efektivní), ale zároveň říkají s velkým důrazem, že žádný z nich nemůže garantovat 100% úspěch.

Co zůstává klíčové je, jak učitel vyučuje. Pokud se Hattieho zeptáte, jestli existuje nějaký obecný princip dobré praxe, tak vám odpoví, že výuka musí reagovat na konkrétní potřeby dětí, které učitel právě vyučuje. A to je ten stěžejní kámen, na kterém se potom staví všechny ostatní metody a přístupy.

Na úrovni dítěte tedy vnímáme dva druhy potřeb:

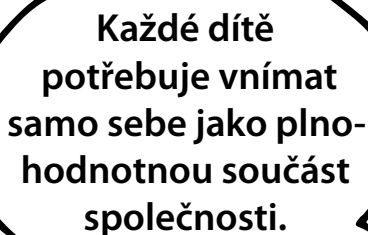

Tyto karty popisují psychologické potřeby dětí. Vychází z Maslowovy pyramidy potřeb. Karty jsou určeny především pro všechny učitele I. stupně, kteří věří, že v centru vzdělávání je dítě a jeho potřeby, a hledají inspiraci pro svoji praxi.

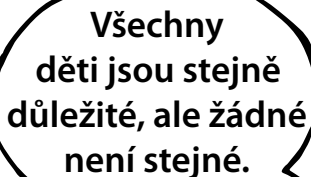
V JAKÝCH SITUACÍCH KARTY POUŽÍVAT

- **Primární cíl karet je zhodnotit učitelskou praxi. Co z hlediska potřeb dětí vaše hodiny plní a co ne? Co by se dalo vylepšit?**
- Dále je lze použít během přípravy na hodinu a ověřit si, že na potřeby dětí myslíte a jakými konkrétními přístupy je naplňujete.
- Můžete je také použít při vypilování podpůrných plánů
- nebo k vytyčení priorit – tedy k definování toho, jaké potřeby dětí jsou pro vaše děti ve třídě aktuálně prioritní oproti jiným.
- Lze použít k zamyšlení nad dítětem, které ve škole nějakým způsobem selhává.
- Také je můžete využít k reflexi rodičovského přístupu nebo jakkoliv se vám bude hodit 😊.

**KOMPLETNÍ METODIKU NAJDETE V BLOGOVÉM PŘÍSPĚVKU NA
WWW.FEROVASKOLA.CZ**

**Každé dítě
potřebuje vnímat
samo sebe jako plno-
hodnotnou součást
společnosti.**

**Všechny
děti jsou stejně
důležité, ale žádné
není stejné.**

**Na každém
dítěti záleží.**

*Ať už jste rodič nebo učitel, podívejte se na náš web www.ferovaskola.cz,
co nabízíme a budeme rádi, když nás kontaktujete na
helena.pravdova@lp.cz.*

Stáhněte si praktického průvodce inkluzí pro rodiče *nejen*

Férová škola

aneb odpovídáme na 7 klíčových otázek
ohledně inkluze, na které se možná bojíte zeptat.

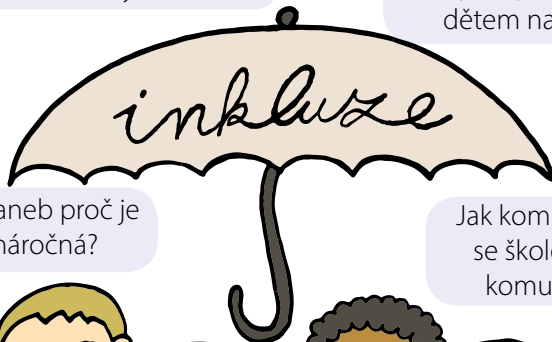
LIGA LIDSKÝCH PRÁV

Co je ta inkluze za experiment?

Přizpůsobí se všechno nejslabšímu dítěti ve třídě?

Nenaruší inkluze vztahy ve třídě?

Nebylo by lépe „problémovým“
dětem na speciální škole?

Kostlivci ve skříni aneb proč je
ta inkluze tak náročná?

Jak komunikovat jako rodič
se školou a jakou ideální
komunikaci očekávat?

Existuje
ideální škola?

**Férová škola nabízí školení ředitelům i učitelům a semináře
pro rodiče a celkově tak pomáhá s lepším klimatem školy.**

*„Pokud budete soudit rybu podle její schopnosti šplhat na strom,
tak bude celý život věřit tomu, že je hloupá.“ – Albert Einstein*

**Navštivte náš web www.ferovaskola.cz, kde si můžete tohoto
průvodce stáhnout. Pokud potřebujete poradit,
ozvěte se nám na helena.pravdova@llp.cz**

